

УДК: 371.132

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

Куценко Т. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

У статті теоретично обґрунтовано суть мотивації професійної самореалізації вчителів у системі методичної роботи, яка полягає в необхідності актуалізації внутрішнього потенціалу для здійснення педагогічної діяльності, формування професіоналізму особистості, а її результатом є позитивні зміни суб'єктів освітнього процесу. Доведено, що прагнення досягати успіху й запобігати невдачам є головним у формуванні мотивації професійної самореалізації вчителів. З'ясовано, що формування мотивації професійної самореалізації вчителів відбувається в системі методичної роботи.

Ключові слова: самореалізація особистості, загальноосвітній навчальний заклад, методична робота вчителя, учні, групова форма роботи.

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ САМОРЕАЛИЗАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ В СИСТЕМЕ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ

Куценко Т.В.

В статье теоретически обоснована сущность мотивации профессиональной самореализации учителей в системе методической работы, которая заключается в необходимости актуализации внутреннего потенциала для осуществления педагогической деятельности, формирования профессионализма личности, а ее результатом являются положительные изменения субъектов образовательного процесса. Доказано, что стремление добиваться успеха и предотвращать неудачам является главным в формировании мотивации профессиональной самореализации учителей. Установлено, что формирование мотивации профессиональной самореализации учителей происходит в системе методической работы.

Ключевые слова: самореализация личности, общеобразовательное учебное заведение, методическая работа учителя, ученики, групповая форма работы.

FORMATION OF MOTIVATION PROFESSIONAL SELF-REALIZATION TEACHER IN THE METHODOICAL WORK

Kutsenko T.V.

The paper theoretically grounded essence of motivation of professional self-realization of teachers in system of methodical work, which is in need of updating internal capacity to carry out educational activities, formation of professional identity, and its result is a positive change of the educational process. It is proved that the desire to succeed and prevent failures is a major motivation in forming professional self-realization of teachers. It was found that the formation of self-motivation of professional teachers is happening in the system of methodical work.

Keywords: personal realization, general education, methodical work of teachers, students, group form of work.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Орієнтування освітнього простору на людину як найвищу цінність

відкриває нові можливості для перебудови процесу організації методичної роботи з педагогічними працівниками. Авторитаризм і шаблонність у педагогічній діяльності стають непотрібними, оскільки сучасна школа готує самостійних і незалежних громадян нашої країни, допомагає розкрити їхній творчий потенціал. Сучасна молодь прогресивна, інформована, бажає нових підходів до навчання, прагне до самостійних розв'язань проблем. І тому сучасний учитель має постійно розкривати і вдосконалювати власний потенціал у методичній діяльності, щоб задовольняти потреби школярів та не «відставати» від педагогічних новинок.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Уперше термін «мотивація» використав А. Шопенгауер у статті «Чотири принципи достатньої причини» (1900-1910 рр.). Потім цей термін стали використовувати в психології для пояснення причин поведінки людини і тварин. Як стверджує Є. Ільїн, мотивацію як психічне явище вчені трактують по-різному. У хронологічному порядку це виглядає так. Учені К. Мадсен (1959 р.), Ж. Годфруа (1992 р.) поняття «мотивація» визначають як сукупність факторів, які підтримують і спрямовують, визначають поведінку людини; І. Джидарьян (1976 р.) – процес дії мотиву та як механізм, який визначає виникнення, спрямованість і способи здійснення конкретних форм діяльності; К. Платонов (1986 р.) – сукупність мотивів; К. Вілюнас (1990 р.) – сукупність процесів, які відповідають за спонукання і діяльність М. Магомед-Емінов (1998 р.) – процес психічної регуляції конкретної діяльності людини.

Проблема формування мотивації професійної самореалізації майбутніх учителів започаткована в працях Л. Рибалко [3]. Однак, бракує досліджень, присвячених розкриттю проблеми формування мотивації професійної самореалізації вчителів у системі методичної роботи.

Цілі статті – з'ясувати мотивацію професійної самореалізації вчителів у системі методичної роботи та шляхи її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У нашому розумінні мотивація – це актуалізація внутрішнього потенціалу (потреб, мотивів, знань, умінь, здібностей) для здійснення конкретних дій, набуття досвіду діяльності, формування професіоналізму особистості, а її результатом є позитивні зміни в поведінці й професійній діяльності людини.

Мотивація має позитивно-негативну побудову у вигляді прагнення досягати нового, раніше невідомого, та запобігання пошуку дещо нестандартного підходу до розв'язання різних ситуацій, а також у вигляді задоволення й смутку, у виявленні впливу на особистість – заохочення й покарання. Як зазначає Є. Ільїн, «у випадку прогнозування можливості задоволення потреб виникають позитивні емоційні переживання, у випадку планування діяльності як об'єктивно

заданої необхідності (в разі жорстоких обставин, соціальної вимоги, повинності, обов'язку, вольових зусиль над собою) можуть виникати негативні емоційні переживання» [1, с. 69].

У дослідженні, окрім аналізу теоретичної літератури, нами були проведені методики для з'ясування мотивації професійної самореалізації вчителів у системі методичної роботи. Так, як свідчать аналіз результатів діагностики мотиваційно-педагогічних переваг учителів (П. Торанс) (опитано 400 осіб), учителям подобається працювати з дітьми, які мають обдарованість (27%), інші вчителі прихильно ставляться до звичайних дітей, виявляють бажання з ними працювати (73%). Відповіді вчителів проранжували й отримали такий результат оцінювання прихильності вчителів до учнів. На першому місці – учні, які дисципліновані, організовані, ерудовані, старанно навчаються, мають досягнення й перемоги з навчальних предметів, грамотно висловлюються, приємні в спілкуванні й виявляють бажання співпрацювати, спостерігається колективізм у роботі, підтримують загальні справи (середній бал досягає шкали 0, 99), на другому місці – школярі, які займаються своїми справами, індивідуалісти, не завжди підкоряються дорослим, бувають тугодумами (середній бал має інтервали на шкалі від 0, 20 до 0,50), на третьому місці – школярі, які не встигають у навчанні, порушують загальний темп роботи, незрозуміло висловлюються на уроках, не розуміють реальних способів досягнення позитивних результатів у навчанні (середній бал виявляється за шкалою до 0,20).

У системі методичної роботи такі показники свідчать про те, методичне забезпечення педагогічного процесу має відповідати потребам обдарованих дітей, а також тим групам учнів, про які відзначили вчителі. Методична підготовка до роботи з обдарованими учнями є провідним фактором виявлення інтересу вчителів до професійної самореалізації в різних видах діяльності, зокрема й у системі методичної роботи. Результати проведеної діагностики свідчать про необхідність диференційованого підходу до методичного забезпечення освітнього процесу в загальноосвітніх навчальних закладах. Зазначимо, що вчителі люблять працювати з обдарованими учнями, оскільки їхні творчі нахили і здібності стимулюють наставників до пошуку нової інформації, виявлення нестандартних підходів до розв'язання педагогічних ситуацій. Безумовно, вчителі, які працюють на реконструктивному рівні, висловлюють побоювання щодо продуктивної роботи з обдарованими учнями. Дійсно, підготувати учнів до високого рівня обізнаності з навчальних предметів може такий учитель, який виявляє творчий характер педагогічної діяльності, має гарну фахову підготовку, досвід наукової й дослідницької діяльності.

На основі аналізу результатів діагностування мотивації успіху та побоювання невдачі, зроблено висновок про те, що 39,3% учителів мають сформовану мотивацію на успіх, а саме: надіються і вірять у власні успіхи, активні, долають перешкоди, впевнені в тому, що продуктивна діяльність залежить від цілеспрямованості самої людини, а не від зовнішніх обставин, схильні до

виявлення настирливості в досягненні поставленої мети, ризикувати, але з «розумом». Однак, у 17,8% учителів мотиваційний полюс не виявився, що й свідчить про певні перешкоди, що заважають професійній самореалізації. Таким учителям було поставлено запитання «Що заважає для максимально повної самореалізації вчителя в методичній роботі?», на яке отримали відповіді, як: відсутність достатнього досвіду методичної роботи внаслідок недостатнього стажу вчителювання, підготовки в класичному університеті, де приділяється більше уваги науково-дослідній роботі майбутніх фахівців (42,8%); завантаженість уроками, не вистачає часу для самопідготовки, ознайомлення з новинками методичної роботи (37,8%); байдуже ставлення до підвищення рівня методичної підготовки вчителя в результаті низької заробітної платні, відсутності пільг учителям (19,4%). На нашу думку, професійна самореалізація вчителя тісно пов'язана з мотивацією успіху, досягненням нових вершин.

Формування мотивації професійної самореалізації вчителів у системі методичної роботи відбувається завдяки методичним об'єднанням педагогічних працівників, які створюють за наявності не менше ніж трьох фахівців у певній галузі в межах певної спеціальності за територіальною ознакою (шкільні, міжшкільні, районні, міські), за типами шкіл, навчальними предметами, їх циклами на базі загальноосвітніх, дошкільних, позашкільних навчальних закладів [с. 16-17].

Ефективними формами методичної роботи з учителями є бенефіс, брейн-ринг, дискусійний клуб, тиждень, турніри, фестиваль, гостини, посиденьки, мозковий штурм, мультимедійна виставка, наради, науково-практичні конференції. Цінним є те, що в таких формах переважає групова робота вчителів, яка дає позитивні результати обміну новинками методичної роботи, презентації власних доробок, вироблення навичок методичної роботи.

Висновки. Суть процесу формування мотивації професійної самореалізації вчителів у системі методичної роботи полягає у внутрішньому настрої вдосконалювати власний потенціал, розкривати потенційні можливості в роботі з учнями. Однак, рушійною силою мотивації є прагнення вчителів досягати успіху в педагогічній діяльності, долати перешкоди, що заважають професійній самореалізації, інтерес до методичної роботи. У подальшому слід було б розробити педагогічні умови, які сприяють професійній самореалізації вчителів у системі методичної роботи.

Список використаних джерел

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2006. – 512 с. – (Серия «Мастера психологии»).
2. Методична робота з педкадрами / упоряд. Н. Мурашко. – К. : Ред. Газет з управління освітою, 2012. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

3. Рибалко Л. С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект) : [монографія] / Л. С. Рибалко. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2007. – 442 с.

4. Фетишкин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетишкин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М., Изд-во Института Психотерапии, 2002. – 490 с.